

ZAMONAVIY TA'LIMDA KOLLOBRATIV TA'LIM TUSHUNCHASI

Setsaliyeva I.I.

Qo'qon davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: birgalikda o'rganish, hamkorlikda o'rganish, ta'limda jamoaviy ish, tengdoshlar bilan hamkorlik, guruh loyihalari, ijtimoiy-konstruktivizm, faol o'rganish, ijtimoiy o'zaro ta'sir, umumiy mas'uliyat

Ключевые слова: совместное обучение, совместное обучение, работа в команде в образовании, сотрудничество со сверстниками, групповые проекты, социоконструктивизм, активное обучение, социальное взаимодействие, общая ответственность.

Key words: collaborative learning, cooperative learning, teamwork in education, peer collaboration, group projects, socio-constructivism, active learning, social interaction, shared responsibility.

Kirish. Zamonaviy ta'limning dinamik manzarasida o'qitish va o'qitishning an'anaviy modellari chuqur o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Texnologiyaning paydo bo'lishi, globallashuv va ijtimoiy muammolarning tobora murakkablashishi talabalarni XXI asr talablariga yaxshiroq tayyorlash uchun ta'lim yondashuvlarini qayta ko'rib chiqishni talab qildi. Ushbu evolyutsiyaning zamirida jamoaviy ish, hamkorlik va umumiy o'rganish tajribasiga urg'u beradigan pedagogik asos bo'lgan hamkorlikdagi ta'lim kontsepsiyasi yotadi.

Hamkorlikdagi ta'lim o'qituvchiga yo'naltirilgan an'anaviy yondashuvdan voz kechishni, diqqatni faol ishtirok etishga, tengdoshlarning o'zaro ta'siriga va muammolarni jamoaviy hal qilishga qaratadi. Ta'limning sotsial-konstruktivistik nazariyalaridan ilhom olib, hamkorlikdagi ta'lim bilimlarni egallashning o'ziga xos ijtimoiy mohiyatini tan oladi va ta'lim natijalarini yaxshilash uchun hamkorlik kuchidan foydalanishga intiladi.

Ushbu maqolada biz hamkorlikdagi ta'lim kontsepsiyasini chuqur o'rganish uchun sayohatga chiqamiz. Biz uning nazariy asoslarini ko'rib chiqamiz, ijtimoiy-konstruktivistik tamoyillar uni loyihalash va amalga oshirishda qanday

ma'lumot berishini o'rganamiz. Asosiy tamoyillar, imtiyozlar, muammolar va amaliy natijalarni tanqidiy o'rganish orqali biz zamonaviy ta'lim sharoitlarida hamkorlikdagi ta'limning o'zgartirish imkoniyatlarini yoritishga intilamiz.

Raqamli asrda ta'lim amaliyotining murakkabligini yo'lga qo'yganimizda, hamkorlikdagi ta'lim innovatsiyalar va imkoniyatlarning mayoqchasi sifatida paydo bo'lib, o'quvchilarga o'zaro bog'liq dunyoda gullab-yashnash imkonini beradigan dinamik ta'lim hamjamiyatlarini rivojlantirish yo'lini taklif qiladi.

Hamkorlikdagi ta'lim kontseptsiyasida markaziy o'rinni Lev Vygotskiy va Jon Dyui kabi olimlar yaratgan ijtimoiy-konstruktivistik ta'lim nazariyalariga asoslanadigan nazariy asos tashkil etadi. Ijtimoiy-konstruktivizm bilimning o'qituvchidan talabaga passiv uzatilishidan ko'ra, ijtimoiy o'zaro ta'sirlar va tajribalar orqali faol ravishda qurilishini ta'kidlaydi. Bu nuqtai nazarning markazida o'rganish ijtimoiy kontekstda sodir bo'ladigan dinamik va hamkorlik jarayonidir, degan ishonch yotadi.

Ijtimoiy-konstruktivistik nazariyaning asoschisi Lev Vygotskiy proksimal rivojlanish zonasi (ZPD) tushunchasini kiritdi, bu o'quvchi mustaqil ravishda nimaga erisha olishi va ko'proq o'qituvchining rahbarligi va yordami bilan nimaga erisha olishi o'rtasidagi tafovutni anglatadi. bilimli boshqa. Vygotskiyning so'zlariga ko'ra, o'rganish eng samarali ushbu zonada sodir bo'ladi, bu erda o'quvchilar o'zlarining tushunishlarini mustahkamlaydigan va kognitiv o'sishni osonlashtiradigan hamkorlikdagi faoliyat bilan shug'ullanadilar.

Ta'lim falsafasining yana bir nufuzli mutafakkiri Jon Dyui faol ishtirok etish va mulohaza yuritish muhimligini ta'kidlaydigan o'rganishga amaliy, tajribaviy yondashuvni yoqladi. Dyui ta'lim o'quvchilarni haqiqiy dunyo muammolari va qiyinchiliklari bilan bog'laydigan, tanqidiy fikrlashni, muammolarni hal qilishni va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantiradigan haqiqiy tajribalar atrofida bo'lishi kerak deb hisobladi.

Ushbu nazariy asoslarga asoslanib, hamkorlikdagi ta'lim quyidagi asosiy tamoyillarga urg'u beradi:

Faol ishtirok: hamkorlikda o'rganish talabalarni o'z bilim va ko'nikmalarini haqiqiy kontekstda qo'llashni talab qiladigan mazmunli, amaliy mashg'ulotlarga jalb qilish orqali faol ishtirok etishga yordam beradi. Hamkorlikdagi loyihalar, bahs-munozaralar va muammoli vazifalarni hal qilish orqali o'quvchilar materialni tushunishlarini shakllantirishda faol ishtirok etadilar.

Ijtimoiy o'zaro ta'sir: Hamkorlik o'quvchilarning ijtimoiy o'zaro ta'sirini rivojlantiradi, muloqot, muzokaralar va g'oyalarni birgalikda o'rganish uchun imkoniyatlar yaratadi. Umumiy maqsadlar sari birgalikda ishlash orqali

o'quvchilar muloqot ko'nikmalarini, hamdardlik va turli nuqtai nazarlarni hurmat qilishni rivojlantiradilar.

Proksimal rivojlanish zonasi: Hamkorlik faoliyati proksimal rivojlanish zonasida ishlash uchun mo'ljallangan, bu erda talabalar tengdoshlari va o'qituvchilari ko'magida hozirgi tushunish darajasidan tashqariga chiqishlari mumkin. Hamkorlikdagi iskala orqali o'quvchilar kognitiv rivojlanishini osonlashtiradigan yo'l-yo'riq va fikr-mulohazalarni oladilar.

Muammolarni hamkorlikda hal qilish: hamkorlikda ta'lim o'rganishning markaziy usuli sifatida muammolarni hamkorlikda hal qilishga urg'u beradi. Jamoaviy so'rov va izlanishlar bilan shug'ullanib, talabalar murakkab muammolarga ko'p jihatdan yondashishni, bir-birlarining kuchli tomonlarini jalb qilishni va konsensus va muzokaralar orqali ijodiy yechimlarga kelishni o'rganadilar.

Refleksiya va metakognisiya: hamkorlik o'quv jarayonining ajralmas komponentlari sifatida aks ettirish va metabolishni rag'batlantiradi. O'z-o'zini baholash va tengdoshlarining fikr-mulohazalari uchun tuzilgan imkoniyatlar orqali o'quvchilar o'z ta'limini kuzatish, yaxshilash yo'nalishlarini aniqlash va kelajakdagi o'sish maqsadlarini belgilash qobiliyatini rivojlantiradilar.

Hamkorlikdagi ta'limni ijtimoiy-konstruktivistik tamoyillarga asoslash orqali o'qituvchilar talabalarda chuqur tushunish, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy kompetentsiyani rivojlantiradigan dinamik o'quv muhitini yaratishi mumkin. Hamkorlikdagi ta'limning nazariy asoslarini o'rganishda davom etar ekanmiz, biz zamonaviy sinfda mazmunli o'rganish tajribasini ilgari surish uchun uning o'zgaruvchan salohiyati haqida tushunchaga ega bo'lamiz.

Hamkorlikdagi ta'limning asosiy tamoyillari:

Hamkorlikdagi ta'lim hamkorlikda o'rganish tajribasini rivojlantirishda uning dizayni, amalga oshirilishi va samaradorligini shakllantiradigan asosiy tamoyillar to'plamiga asoslanadi. Ushbu tamoyillar o'qituvchilarning jamoaviy ish, hamkorlik va o'quvchilar o'rtasida umumiy bilim yaratishga bo'lgan yondashuvini xabardor qiluvchi asosiy ustunlar bo'lib xizmat qiladi. Hamkorlikdagi ta'limning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

Hamkorlikdagi ta'lim barcha o'quvchilarning o'quv jarayonida faol ishtirok etishiga urg'u beradi. Ma'lumotni passiv qabul qilish o'rniga, o'quvchilar munozaralarda, guruh faoliyatida va muammolarni hal qilishda faol ishtirok etishlari tavsiya etiladi. Bu tamoyil ta'lim natijalari uchun egalik va mas'uliyat hissini uyg'otadi, o'quvchilarga o'z ta'lim jarayonida faol ishtirok etish imkoniyatini beradi.

Hamkorlikdagi o'quv muhitida o'quvchilar o'zlarining o'qishlari hamda tengdoshlarining o'rganishlari uchun mas'uliyatni baham ko'radilar. Ushbu tamoyil o'zaro javobgarlikni rag'batlantiradi va talabalar o'rtasida hamkorlik va qo'llab-quvvatlash madaniyatini rivojlantiradi. Umumiy maqsadlar sari birgalikda ishlash orqali o'quvchilarda jamoaviy egalik hissi va o'quv jarayoniga sarmoya kiritiladi.

Hamkorlik turli nuqtai nazarlar, tajribalar va hissalar uchun o'zaro hurmatga asoslanadi. Ushbu tamoyil barcha talabalar o'zlarini qadrli va hurmatli his qiladigan inklyuziv ta'lim muhitini yaratish muhimligini ta'kidlaydi. Har bir shaxsning o'ziga xos kuchli tomonlari va istiqbollarini tan olish va nishonlash orqali hamkorlikdagi ta'lim tenglik va tegishlilik madaniyatini rivojlantiradi.

Muvaffaqiyatli hamkorlik uchun samarali muloqot zarur. Bu tamoyil guruh a'zolari o'rtasida aniq va hurmatli muloqot, jumladan, faol tinglash, fikrlarni aniq ifodalash va konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim etish muhimligini ta'kidlaydi. O'zlarining muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish orqali talabalar o'zlarini samarali ifoda etishni va boshqalar bilan samarali ishlashni o'rganadilar.

Hamkorlikdagi ta'lim mazmunli hamkorlikni osonlashtirish uchun tuzilgan o'quv faoliyati va guruh jarayonlaridan foydalanadi. Bu tamoyil o'quvchilarning umumiy maqsadlar sari birgalikda ishlashini talab qiluvchi topshiriqlar va topshiriqlarni loyihalashni o'z ichiga oladi, masalan, guruh loyihalari, muhokamalar va muammolarni hal qilish vazifalari. Aniq ko'rsatmalar, rollar va umidlarni taqdim etish orqali o'qituvchilar samarali hamkorlik uchun asos yaratadilar.

Hamkorlik guruh a'zolari o'rtasida o'zaro bog'liqlikni rivojlantiradi, bunda har bir shaxsning muvaffaqiyati butun guruh muvaffaqiyati bilan bog'liqdir. Ushbu tamoyil talabalarni umumiy maqsadlarga erishish uchun bir-birlarining kuchli tomonlari, ko'nikmalari va tajribasini tan olishga va ulardan foydalanishga undaydi. Birgalikda ishlash orqali talabalar jamoaviy mehnatni qadrlashni va boshqalarning hissalarini qadrlashni o'rganadilar.

Reflektiv amaliyot hamkorlikdagi ta'limning ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarga o'z ta'lim yutuqlarini baholash va tengdoshlari bilan fikr-mulohazalarini bildirish imkonini beradi. Ushbu tamoyil o'z-o'zini aks ettirish, tengdoshlarni baholash va guruhlarda brifing o'tkazish uchun tuzilgan imkoniyatlarni hamkorlikdagi faoliyatga kiritishni o'z ichiga oladi. O'z tajribalari haqida fikr yuritish va boshqalardan fikr-mulohazalarni olish orqali talabalar o'zlarining kuchli tomonlari, yaxshilash sohalari va hamkorlikni kuchaytirish strategiyalari haqida tushunchaga ega bo'ladilar.

Ushbu asosiy tamoyillarni o'zlashtirgan holda, o'qituvchilar o'quvchilarga samarali hamkorlik qilish, hurmat bilan muloqot qilish va o'z ta'limini va tengdoshlarini o'rganishga mazmunli hissa qo'shish imkonini beradigan dinamik va inklyuziv ta'lim muhitini yaratishi mumkin. Hamkorlikdagi ta'lim 21-asrda jamoada ishlash, muloqot qilish, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalarni rivojlantirish, talabalarni tobora o'zaro bog'langan va murakkab dunyoda rivojlanishga tayyorlash uchun ulkan salohiyatga ega.

Adabiyotlar:

1. Alkathlan, A. A., & Al-Daraiseh, A. A. (2017). An analytical study of the use of social networks for collaborative learning in higher education. *International Journal of Modern Education and Computer Science*, 9(2), 1.
2. Dimitracopoulou, A. (2017). Designing collaborative learning systems: current trends & future research agenda. In *Computer Supported Collaborative Learning 2005* (pp. 115-124). Routledge.
3. O'Donnell, A. M., & Hmelo-Silver, C. E. (2013). Introduction: What is collaborative learning?: An overview. *The international handbook of collaborative learning*, 1-15.

РЕЗЮМЕ

Birgalikda ishlash, hamkorlik va o'quv tajribalarini baham ko'rishga urg'u beradigan yondashuv zamonaviy ta'lim sharoitlarida sezilarli o'rin tutdi. Ushbu maqola hamkorlikdagi ta'limning nazariy asoslarini, uning afzalliklari, muammolari va dinamik ta'lim muhitini rivojlantirishga ta'sirini o'rganadi. Fanlararo tadqiqotlar va amaliy misollarga tayangan holda, u talabalarni 21-asrning murakkabliklariga tayyorlashda hamkorlikdagi ta'limning o'zgartirish imkoniyatlarini yoritib beradi.

РЕЗЮМЕ

Совместное образование, подход, который делает упор на командную работу, сотрудничество и обмен опытом обучения, приобрело значительную популярность в современных образовательных учреждениях. В этой статье исследуются теоретические основы совместного обучения, его преимущества, проблемы и последствия для создания динамичной среды обучения. Опираясь на междисциплинарные исследования и практические примеры, он раскрывает преобразующий потенциал совместного обучения в подготовке учащихся к сложностям 21 века.

SUMMARY

Collaborative education, an approach that emphasizes teamwork, cooperation, and shared learning experiences, has gained significant traction in modern educational settings. This article explores the theoretical underpinnings of collaborative education, its benefits, challenges, and implications for fostering a dynamic learning environment. Drawing on interdisciplinary research and practical examples, it elucidates the transformative potential of collaborative education in preparing students for the complexities of the 21st century.